

O‘ZBEKISTON VA XITOIDA PEDAGOGIK MADANIYAT UYG‘UNLIGI

Ernazarova Zulxumor Muxammadi qizi

Buxoro Davlat pedagogika instituti, Buxoro, O‘zbekiston.

e-mail: zulxumor4480@gmail.com

Annotatsiya. Bugungi rivojlanib borayotgan jamiyatimizda, pedagogik madaniyatga katta etibor qaratilgan va bu mavzu yuzasidan ko‘pchilik ilmiy maqola yozuvchilar O‘zbekiston pedagogik madaniyatini xorijiy mamlakatlar bilan qiyosiy tahlilini yoritib berganlar. Shu jumladan, maskur maqola ham O‘zbekistoda va xorijiy mamlakatlarda pedagogik madaniyatning qiyosiy tahlili haqida malumot beradi. Bunda Xitoy davlati musolida qiyosiy tahlili ochib berilgan.

Kalit so‘zlar. Pedagogika, qiyosiy tahlil, o‘qituvchi, pedagog, davlat, madaniyat, mahorat.

※※※

Abstract. In today's developing society, a lot of attention is paid to pedagogical culture, and most of the authors of scientific articles on this topic have covered the comparative analysis of the pedagogical culture of Uzbekistan with foreign countries. In addition, the article provides information on the comparative analysis of pedagogical culture from Uzbekistan and foreign countries. In this, a comparative analysis is revealed on the example of the Chinese state.

Key words. Pedagogy, comparative analysis, teacher, pedagogue, state, culture, skills.

※※※

Аннотация. В современном развивающемся обществе большое внимание уделяется педагогической культуре, и большинство авторов научных статей по этой теме освещают сравнительный анализ педагогической культуры Узбекистана с зарубежными странами. Кроме того, в статье представлена информация по сравнительному анализу педагогической культуры Узбекистана и зарубежных стран. При этом раскрывается сравнительный анализ на примере китайского государства.

Ключевые слова. Педагогика, сравнительный анализ, учитель, педагог, государство, культура, навыки.

Barchamizga yaxshi ma'lumki O‘zbekiston va ko‘plab mamlakatlarda pedagogika sohasiga; o‘qituvchilarga pedagogik maharati va madaniyat, o‘qituvchi kasbiy mahoratiga va o‘quvchi ta’lim olish madaniyatiga nisbatan alohida mas’uliyatlar yuklangan. Hozirgi kundagi global o‘zgarishlar, fan-texnika va axborot-kommunikasiya texnologiyalarining kun sayin rivojlanib borishi XXI asr

o'qituvchisidan pedagogik mahoratni, o'tkir irodani, pedagogik-psixologik bilimlarni, o'z fanini chuqur bilishni va yuksak tafakkurni, siyosiy savodxonlikni, fikrlash doirasi keng va mulohazali bo'lishni talab qilish bilan birga umumiy va kasbiy madaniyati ham yetarli darajada bo'lishi lozim. Shuningdek o'quvchi ham o'qituvchining kasbiy madaniyati va mahoratiga hamohang tarzda mukammal tarzda rivajlanib borishi darkor. Pedagogik mahoratga ega bo'lish, o'qituvchi uchun ta'lim-tarbiya samaradorligini ta'minlovchi zamin bo'libgina qolmasdan, ayni vaqtda uning jamiyatdagi obro' - e'tiborini ham oshiradi, o'quvchilarga unga nisbatan hurmat yuzaga keladi. Kasbiy mahoratni oshirish yo'lida amaliy harakatlarni tashkil etish pedagogik faoliyatda yo'l qo'yilgan yoki qo'yilayotgan xatolardan holi bo'lish, o'quvchilar, hamkasblar hamda ota-onalar bilan munosabatda muvaffaqiyatlarga erishish imkoniyatini yaratadi. Buning uchun pedagog umumiy va kasbiy madaniyatga ega bo'lishi ham muhim rol o'ynaydi. Madaniyat atamasiga to'xtalar ekanmiz hozirgi vaqtda, umumiy holda insoning madaniyatni jamiyatni qayta qurish faoliyati va uning natijasidir deb tushuniladi. O'qituvchining umumiy madaniyati deganda uning ijtimoiy-ahamiyatli tavsiflarining kasbiy faoliyatda amalga oshgandagi yetukligini ifodalaydi. Madaniyat tushunchasi esa shaxsning rivojlanishida, uning ruhiy kuchlari va qobiliyatlarining amaliy faoliyatida amalga oshish darajasi deb takidlashimiz mumkin. Pedagogning madaniy jihatdan rivojlanishi – bu uning bilimlari, ishonchlari, qobiliyatlari, xulqining muhit tomonidan rivojlanish jarayoni sanaladi.[1,25].

O'qituvchining kasbiy madaniyati deganda uning kasbiy faoliyat doirasidagi, uning shaxsiy sifat tavsifining mohiyati - tizimli ta'limdan iborat deb qarashimiz mumkin. O'qituvchining pedagogik madaniyati tashkil topgan ko'rsatgichlar darajasi va asosiy tizimli komponentlariga quyidagilarni aytishimiz mumkin.

- intellektual rivojlanish darajasi (eng avvalo, pedagogik tafakkurning rivojlanishi);
- pedagogik faoliyatning har tomonlama tashkil topishi va darajasi;
- asosiy kasbiy pedagogik etika, ma'naviy karakter va odob madaniyati;
- o'zaro munosabat madaniyati;
- so'zlashuv madaniyati;
- tashqi ko'rinish madaniyati va boshqalar.[2,150].

Yuqoridagi sanab o'tilgan komponentlar mujassam bo'lgan o'qituvchi albatta o'z kasbining egasi sifatida qarashimiz mumkin.

Huddi shuningdek pedagogik fikrlash madaniyatiga ham e'tibor qaratsak, pedagogik tahlil va sintez qobiliyatining rivojlanishi, fikrlashdagi tanqidiy kurash, mustaqillik, kenglik, epchillik, faollik, tezlik, kuzatuvchanlikning rivojlanishi, pedagogik xotira va boshqalar kirishini ko'rishimiz mumkin.

Pedagogik fikrlash madaniyati bo'lgan o'qituvchi tafakkuri dunyo qarashining uch bosqichini o'z ichiga oladi:

- birinchi bosqichi metodologik dunyoqarashdagi pedagogik ishonchlar. Metodologik tafakkur o'qituvchiga o'zining kasbiy faoliyatiga to'g'ri qaray olishiga, gumanistik strategiyani ishlab chiqishiga imkon yaratadi.

Pedagogik tafakkurning ikkinchi bosqichi – taktikaviy dunyoqarash bo'lib, u o'qituvchiga pedagogik fikrlash, pedagogik jarayonning moddiylashuviga imkon yaratadi.

Uchinchi bosqichi umumiy pedagogik qonuniyatlarni, real pedagogik faoliyatning unikal hodisasi bo'lib hisoblangan bo'lim-bo'limlarga tadbiiq qilishda namoyon bo'ladi. Bu tezkor fikrlashdir. [3,57].

Pedagogik madaniyat tuzilmasida uning odob-axloq bo'limi muhim o'rin egallaydi. Bu pedagogik ishonch jarayonining shakllanishi, natijasi va o'qituvchining o'z qiziqishlarini ko'proq aniqlash jarayonidir. Pedagogik madaniyatning kasbiy faoliyatiga bog'liq tashkil etuvchisi pedagog tomonidan o'zining pedagogik qobiliyatlarining barcha spektrini bilib olganligini harakterlaydi, u esa pedagogik faoliyat muvaffaqiyatining nishonasi, pedagogik xatolarning oldini olish va nihoyat, pedagogik qobiliyat usullarini egallanganligidan iborat. Ma'naviy madaniyat yetuk bilimlarning nazariy darajasi holatida shakllanuvchi axloqiy bilimni o'z ichiga oladi. Bu kasbiy pedagogik etikadan iborat. [4,280].

Pedagogik aloqa qilish madaniyati suhbatdoshni eshitish va eshita olishda, savollar bera olishda, aloqani amalga oshirib boshqani tushuna olishda, aloqani amalga oshirib boshqani tushina olishda, muloqotning kiyin holatlarini ko'ra olish va odamlardagi ta'sir holatini to'g'ri tahlil qila bilishda, muloqotga tayyorlanish va muloqotga bo'lgan xohishlarda ko'rinadi. Pedagog uchun eng zaruri nutq madaniyatini egallashdir. O'qituvchining nutqi kundan-kunga o'quvchilar uchun ibratli bo'lib borib ularning nutq madaniyatini shakllantirishga yordam berishi kerak. Nutqning grammatik to'g'riliigi, uning leksik boyligi, yaxshi ifodalanganligi, obrazlilik, nutq texnikasini egallanganligi o'qituvchining turli xil kasbiy masalalarni sifatli echishiga imkon beradi.

Pedagogning tashqi ko'rinish madaniyati, uning tashqi ko'rinishga moslik darajasi va pedagogik faoliyati bilan baholanadi. Keng fikrlilik, tartibli, odobli, bosliqlik va o'zini-o'zi yaxshi boshqara olish kabilar pedagogik faoliyatning muvaffaqiyatli bo'lishiga olib keladi.[5,20].

Pedagogik madaniyatni biz yana ko'plab malakatlar misolida ko'rishimiz mumkin. Masalan Xitoy davlatida o'qituvchilar etikasiga urg'u berish va o'qituvchilarni "axloqiy qo'riqchi" sifatida ko'rish uzoq vaqtdan beri mavjud. Qadimgi Xitoy pedagogik madaniyati o'qituvchilarning fe'l-atvori va xulq-atvoriga juda katta bo'g'liq bo'lgan. O'qituvchining madaniyati boshqa insonning fe'l-atvori va xulq-atvori uning qadriyatlarini bilan chambarchas bog'liq bo'lgan va butun xalq orzu qilgan sifatlarga faqat ular ega bo'lishgan. Shunday qilib, o'qituvchilar o'zlarining shaxsiy

xulq-atvori, madaniyatlari, munosabatlari va hatto tashqi ko‘rinishiga nisbatan katta etibor markazida bo‘lishgan.[6, 175-189].

Xitoy pedagog olimlaridan biri Ladson-Billings (1994) ta’kidlaganidek, madaniy ahamiyatga ega bo‘lgan pedagogikaning uchta asosiy qoidasi mavjud:

- yuqori akademik maqsad,
- madaniy kompetentsiya
- tanqidiy ong.

Xulosa o‘rnida shuni aytilish lozimki o‘qituvchining kasbiy mahorati, madaniyati butun dunyo bo‘yicha yetakchi o‘rinda turibdi. Bundan shuni anglashimiz mumkinki, har bir davlatda pedagogik madaniyat ta’lim jarayonida muhim ro‘l o‘ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Adullayeva B.S., Xoliqov A.A., Sodiqov H.M. Umumiy pedagogika (Pedagogik mahorat) Darslik. Toshkent 2019 y. 25.
2. Содиқов Х.М. Бўлажак ўқитувчиларнинг мулоқот маданиятини ривожлантиришнинг самарали йўллари. // Халқ таълими журнали. (2-сон) – Тошкент, 2020. 2-сон.150.
3. Содиқов Х.М. Ўқитувчи фаолиятида мулоқот маданиятининг ўрни. // “Тафаккур ва талқин” илмий тўплам. –Тошкент, 2016. 57.
4. Sodiqov Kh. Development of Communicative and Speech Culture in the process of professional development of future teachers. // International Conference. Science, research, development philology, sociology and culturology №5 – Берлин, 2018. 280.
5. Sodiqov, H. (2020). MEETING OF FUTURE TEACHERS DEVELOPING A CULTURE EFFECTIVE WAYS. Архив Научных Публикаций JSPI. 20.
6. Beauchamp, C. and Thomas, L., 2009. Understanding teacher identity: an overview of issues in the literature and implications for teacher education. Cambridge Journal of Education, 39 (2), 175–189.